

A MAGÁNBIZTONSÁG MEGKÖZELÍTÉSÉNEK EGYES ASPEKTUSAI¹

Most, amikor a XXI. században lépten-nyomon új és újabb biztonsági kockázatokkal kell szembenéznünk, az egyik legfontosabb kérdés az, hogy az állam, vagy az egyes ember miként tud megbirkózni ezekkel a kockázatokkal, miként tud a növekvő veszélyek ellenére biztonságot teremteni. Jelen tanulmány a biztonság egy hazánkban viszonylag fiatal ágával, a magánbiztonsággal foglalkozik, különös figyelmet fordítva annak elméleti, jogi alapjaira. Napjainkban, immár két évtizeddel a rendszerváltás után kijelenthetjük, hogy talán minden korábbinál nagyobb szerephez jut a magánbiztonság, hiszen a gazdasági, társadalmi, tulajdoni viszonyok, a vagyoni körülmények változásával átértékelődik a magánbiztonság jelentősége is.

Amennyiben a magánbiztonság meglévő hazai, viszonylag csekélynek mondható irodalmát megnézzük, akkor azt láthatjuk, hogy egy meglehetősen vitatott, tudományos alapossággal kevéssé kimunkált jogterületről van szó. Vitatott azért, mert a magánbiztonság helye, szerepe és jelentősége kapcsán számos kérdőjel mutatkozik, hiszen viszonylag fiatal területről van szó, amely a rendszerváltás óta épült ki hazánkban, talán emiatt is a pontos, precíz elméleti alapok eddig nem kerültek kidolgozásra. Az egyik talán legizgalmasabb kérdés az, hogy a magánbiztonságot a közbiztonság részeként fogjuk-e fel, vagy két egymás mellett létező fogalomként.



1. A MAGÁNBIZTONSÁG JELENTŐSÉGE

A XXI. század kezdetén lépten-nyomon új biztonsági kockázatokkal kell szembenéznünk. Ennek kapcsán pedig az egyik legfontosabb kérdés az, hogy az állam erre felhatalmazott szervei, illetve az érintett egyéb szereplők miként tudnak a növekvő veszélyek ellenére biztonságot teremteni. Egyre elfogadottabb tézis szerint kizárólag az állam erre felhatalmazott szervei nem tudnak teljes körűen gondoskodni az rend és biztonság fenntartásáról. Különösen külföldön, da hazánkban is egyre inkább polgárjogot nyer a magánbiztonság bevonása ebbe a munkába, a jogszabályok nyújtotta lehetőségek között.

¹ Jelen tanulmány az NKE RTK Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszékén folyó magánbiztonsági kutatás egyes részeredményeit mutatja be, amely bővebb formában a Magánbiztonság elméleti alapjai című egyetemi jegyzetben olvasható. (NKE RTK, Bp., 2014.)

Jelen tanulmány tehát a biztonság egy hazánkban viszonylag fiatal ágával, a magánbiztonsággal foglalkozik, különös figyelmet fordítva annak elméleti, szabályozási és jogi alapjaira.

„Alig vitatható igazság, hogy a biztonság immateriális termék, amelynek létrehozásában annak fő termelője, a rendőrség kulcspozícióban van. A nyitott demokratikus és plurális társadalomban azonban az immateriális mellé egy másik jelző, a kollektív is odakívánkozik. Ennek az ad értelmet, hogy a gyakorlat egyre inkább afelé mutat különösen nyugaton, hogy az említett nyitott társadalomban a lakosság és a rendőrség között partneri viszony alakul ki (lásd a közösségi rendészeti – angol terminológiában *community policing* – filozófia térhódítását), és az állami tulajdon hegemoniavesztése után a birtokvédelem intézményes formái is megjelennek.”²

A biztonság létjogosultsága megkérdőjelezhetetlen igény az ember, a közösség, a társadalom részéről. Abraham Maslov kutatásaiból tudjuk, hogy az ember létfenntartási szükségleteit szorosan követő, minden továbbit megelőző igény a biztonság (Maslov-piramis) iránti vágyakozás.³ A biztonság egyre meghatározóbb aspektusa pedig a magánbiztonság. A rendszerváltás után végbement gazdasági, társadalmi, tulajdoni viszonyokban, illetve a vagyoni körülményekben bekövetkezett változások kapcsán átértékelődik a magánbiztonság jelentősége is. Napjainkban, immár két évtizeddel a rendszerváltás után kijelenthetjük, hogy talán minden korábbinál nagyobb szerephez jut a magánbiztonság. Magállapításunkat az alábbi körülmények is alátámasztják: Nemzetközi tendencia a magánbiztonság térnyerése, expanziója, amelynek hátterében többek között a rendőrségek kapacitásainak jobb elosztása és a költséghatékonyság áll. Az államok, a kormányok rájöttek, hogy a rendészeti monopólium szigorú fenntartása mellett bizonyos feladatok, különösen egyes háttértevékenységek privatizálhatók, kiszervezhetők. A szolgáltatás színvonala nem csökken, de a terhek megoszlanak a szolgáltatás piaci alapon történő megvásárlásával. A gazdasági válság okán fokozottan érdemes vizsgálni, hogy az állam miként tud a leghatékonyabban eleget tenni egyes feladatainak. Manapság, amikor számos kockázattal kell számolniuk az állampolgároknak, a vállalkozásoknak, akkor egyre meghatározóbb prioritás a javak, személyek, vagyontárgyak és az adatok védelme, megóvása. Egyre kifizetődőbb az értékek biztonságáról előre gondoskodni, áldozni azok megbízható védelmére.

Amennyiben a magánbiztonság meglévő hazai, szűk irodalmát megvizsgáljuk, akkor azt láthatjuk, hogy egy meglehetősen vitatott, tudományos alapossággal kevésbé kimunkált jogterületről van szó. Vitatott azért, mert a magánbiztonság helye, szerepe és jelentősége kapcsán számos kérdőjel mutatkozik, hiszen viszonylag fiatal területről van szó, amely érdemben a rendszerváltás óta épült ki hazánkban, talán ennek tudható be, hogy egzakt elméleti alapok eddig nem kerültek kidolgozásra. Hogyan is történhetett volna meg, hiszen a több évszázados múlttal rendelkező rendészet tudománya is csak most válik elfogadott diszciplínává hazánkban. Az immár hagyományos, Pécsen évente megrendezésre kerülő Szent László napi rendészeti konferencián 2012-ben elhangzott magánbiztonsági tárgyú előadáson, hogy „rendkívül sokat számít egy szakma fejlődésében tudományos bázisának kialakulása,

2 KORINEK László: Privát biztonság. In: *Belügyi Szemle*, 1998/12. Előszó. 3.

3 MASLOV, Abraham: *Toward a Psychology of Being*. 1968. Ford. Turóczy Attila. Ursus Libris, 2003.100.

oktatási intézményi rendszerének megteremtése.”⁴ Komoly előrelépésként értékelhető, hogy a Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Karán 2013 szeptemberében megkezdte működését a Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, fő küldetése a magánbiztonság és az önkormányzati rendészet említett tudományos, katonai és oktatási bázisának megteremtése. Szintén számottevő előrelépés, hogy megindult a párbeszéd a szakma és az Egyetem között, intézményesült formája az NKE Magánbiztonsági Oktatási Tanács. A Tanács tagjai a meghatározó magánbiztonsági cégek, egyesületek és a szakmai kamara vezetői, akik támogató felajánlásaik mellett irányt szabhatnak, javaslatokat, prioritásokat fogalmazhatnak meg a képzéssel kapcsolatban.

Visszatérve az eredeti gondolatmenetre, témánk egyik legizgalmasabb kérdése az, hogy a magánbiztonságot a közbiztonság részeként fogjuk-e fel, vagy két egymás mellett létező fogalomként. A 2005. évi CXXXIII., a személy- és vagyonvédelmi, magánnyomozói tevékenység szabályairól szóló törvény preambuluma alapján azt mondhatjuk, hogy a magánbiztonságba beleértett személy- és vagyonvédelem, valamint magánnyomozás olyan szolgáltatások, amelyek az egyén személyhez fűződő jogainak hatékonyabb védelme révén a közrend, közbiztonság fenntartásához járul hozzá. Ezen a ponton azonban joggal merülhet fel az a kérdés, hogy biztosan rendjén van-e így az előbbi megállapítás, mármint, hogy a közjogról eredő közrend, közbiztonság részét képezi a magánjogról eredő magánbiztonság? Szikinger István egyenesen azt állapítja meg, hogy a jogalkotó a magánbiztonságot a közbiztonság részeként kezeli, és annak védelméről a közbiztonság megőrzésének „melléktermékeként” kíván gondoskodni.⁵

2. A MAGÁNBIZTONSÁG ALKOTMÁNYOS ALAPJAI

A magánbiztonság közjogi alapjait, azon alkotmányos keretek között deklarált jogosultságok és kötelezettségek alkotják, amelyek lehetővé teszik a jogalanyoknak mint magántulajdonosoknak az alternatív védelmi lehetőségek igénybevételét.

A polgári demokratikus jogállamok alkotmányos rendszere elismeri az állam erőszakmonopóliumát. Azonban a magántulajdonosok igényeire tekintettel, a jogszabályok által meghatározott keretek között, idővel az állami szereplők mellett párhuzamosan megjelennek és teret nyertek a magánbiztonsági vállalkozások által nyújtott magánbiztonsági szolgáltatások is. Hazánkban az 1989–1990-es társadalmi és politikai rendszerváltozást követően a magántulajdon körének kiterjesztésével, a piaci viszonyok kialakulásával jelentek meg ismét az azok jogintézmények, amelyek lehetővé tették a magánbiztonsági szolgáltatásra szakosított vállalkozások megjelenését.⁶ A romló bűnügyi statisztikák és a diktatúra éveit kiépített állami erőszakszervezetek hatáskörének jogállami keretek kö-

4 FIALKA György: *A magánbiztonság helyzete és lehetőségei 2012-ben*. www.pecshor.hu, XIII. kötet 413–417.

5 SZIKINGER István: Rendészet, rendőrség és szociális jogállamiság Németországban. In: Timoránszky Péter (szerk.): *Új rendészeti tanulmányok*, 1994/2. 46.

6 CZILJÁK József: *Magánbiztonsági szervezetek és a rendvédelem. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XII.* Pécs, 2011. 363.

zé szorítása tette szükségessé az állampolgárok számára a magánbiztonsági szolgáltatások igénybevételét. Hangsúlyoznunk kell, hogy az állami szervek útján nyújtott intézményes védelem nem szűnt meg, azonban a piacgazdaság viszonyai között az államszocializmus időszakában kialakított erőszakszervezetek által gyakorolt hierarchikus és permanens felügyelet nem volt fenntartható, mert sértette volna az állampolgárok személyhez fűződő, valamint tulajdonosi jogait. A magánszektor által nyújtott szolgáltatások megközelítőleg sem vették át teljes körűen a rendvédelmi szervek által korábban ellátott feladatokat. Mindösszesen bizonyos tevékenységek ellátásába elkezdtek bekapcsolódni. Klasszikusan ilyenek például az objektum- és a személyvédelem. A piaci alapon megszervezett védelmi szolgáltatások közös jellemzője, hogy azok elsődlegesen preventív jellegűek. Ennek megfelelően az állampolgárok által kifejtett védekezés elsősleges célja a bűnmegelőzés, és nem a bűnüldözés.⁷ A magánbiztonsági szolgáltatások vonatkozásában különbséget tehetünk azok közvetlen és közvetett hatása között. A közvetlen hatás körébe tartozik a szolgáltató által kifejtett védelmi tevékenység, aminek köszönhetően a védelem alatt álló vagyon vonatkozásában a védelmi szint növekszik. A jó színvonalú, professzionális magánbiztonsági szolgáltatás közvetett hatása, hogy javulnak a bűnügyi statisztikák, így közvetett módon az állampolgárok által végzett védelmi jellegű tevékenység növeli a közbiztonságot.

Magyarország Alaptörvénye a Szabadság és Felelősség című részében határozza meg azokat a jogosultságokat, amelyek alapján a magánszemélyek védekezéshez való joga alkotmányos meghatározottságúnak tekinthető.⁸ Ennek jelentősége, hogy az Alaptörvény magalkotmány funkciójából⁹ adódóan más jogi norma azzal ellentétesen nem rendelkezhet,¹⁰ vagyis az Alaptörvény által elismert jogokat korlátozni vagy az érvényesülésüket megszüntetni csak egy szűk körben, az Alkotmánybíróság által kidolgozott „szükségességi és arányossági teszt” alkalmazását követően lehetséges. A szükségességi és arányossági teszt kidolgozásakor a magyar Alkotmánybíróság a Német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság által kidolgozott modellt vette alapul.

Az Alkotmánybíróság a 30/1990. AB-határozatban ugyanis kimondta, hogy „Az állam akkor nyúlhat az alapjog korlátozás eszközához, ha másik alapvető jog és szabadság védelme vagy érvényesülése illetve egyéb alkotmányos érték védelme más módon nem érhető el. Az alapjog-korlátozás alkotmányosságához tehát önmagában nem elegendő, hogy az másik alapjog vagy szabadság védelme vagy egyéb alkotmányos cél érdekében történik, hanem szükséges, hogy megfeleljen az arányosság követelményeinek. Az elérni kívánt célnak arányosnak kell lennie az ennek érdekében okozott alapjogsérelem súlyával. A törvényhozó a korlátozás során köteles az adott cél elérésére alkalmas legenyhébb eszközt alkalmazni.”¹¹

Az Alkotmánybíróság az elmúlt években több olyan jogosultságot vezetett le a korábbi Alkotmány egyes rendelkezéseiből, amelyeknek alapjogi jelleget és alapjogi védelmet tulajdoní-

7 SZÉCSI György: Bűnmegelőzés, vagy nem...? *Belügyi Szemle*, 1998. évi 12. 65.

8 Magyarország Alaptörvénye: Szabadság és Felelősség, I–XXXI. cikkei.

9 PATYI András – VARGA Zs. András: *Általános közigazgatási jog*. Dialóg Campus, Budapest–Pécs, 2012. 117–128.

10 Magyarország Alaptörvénye. In: Alapvetés, T cikk (3): „*Jogszabály nem lehet ellentétes az Alaptörvénnyel.*”

11 30/1990. ABH.

tott. Ezeket nevezhetjük közvetett alkotmányos meghatározottságú¹² alapjogoknak, mert *expressis verbis* a jogalkotó nem nevesítette őket a normában, azonban alkotmányos szabályokkal való érveléssel (constitutionalizmus) az Alaptörvény egyéb rendelkezéseiből levezethetők.¹³ Ebbe a körbe sorolható a „magánbiztonsági szolgáltatás igénybevételéhez fűződő alapvető jogosultság”, ami a hatályos Alaptörvény két rendelkezéséből vezethető le. Ezek a jogos védelemhez fűződő jog és a tulajdonhoz, valamint annak védelméhez fűződő jogosultság.

A jogos védelem intézménye kapcsán a Büntető Törvénykönyv¹⁴ mellett *magá* az Alaptörvény V. cikke is úgy rendelkezik: „*Mindenkinek joga van törvényben meghatározottak szerint a személye, illetve a tulajdona ellen intézett vagy az ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához.*”

A védelemhez fűződő jog a természetes személy testi épsége és becsülete mellett, analógia alkalmazásával kiterjeszthető a tulajdonába tartozó vagyoni javak körére is. Ennek megfelelően a jogos védelmi helyzet a Büntető Törvénykönyv szerint nemcsak a személy ellen, hanem a javak elleni intézett jogtalan támadás elhárítása érdekében történő fellépést is magában foglalja. A védekezéshez fűződő jog kiterjesztését jelenti, hogy arra nemcsak a megtámadott jogosult, hanem arra feljogosított harmadik személyek is, így a törvény közvetlen a jogos védelem kapcsán is legitimálja a magánbiztonsági cégek által nyújtott védelmi tevékenységet, mert nem követeli meg a tulajdonos közvetlen fellépését.¹⁵

A tulajdonra és annak védelmére vonatkozó szabályokat a tudományos és technikai fejlődés során létrehozott dologi javakra (testi tárgy) és szellemi termékekre is kiterjesztik. Ennek következménye, hogy egyre szélesebb körben érvényesül az állampolgárok tulajdonvédelmi jogosultsága, ami a jövőben a magánbiztonsági szolgáltatások új típusait hívhatja életre.¹⁶

A tulajdonvédelem polgári jogi és büntetőjogi eszközei mellett tehát beszélhetünk egy absztrakt alkotmányos védelemről is. Az Alaptörvény és az Alkotmánybíróság által meghatározott feltételekkel a tulajdonjog gyakorlása is korlátozható. Itt kell megemlíteni a szükségességi és arányossági tesztet életre hívó közérdekű korlátozások körének kiterjesztését. Példának okáért ebbe a körbe tartozik, amikor a tulajdonjog korlátozására településrendezési vagy éppen infrastruktúra-fejlesztési okokból kerül sor.

Az elmúlt két évtizedben a piacgazdaság viszonyai között a magánbiztonsági vállalkozások kiterjedt rendszere jött létre. A magánbiztonsági szolgáltatók arra hivatottak, hogy a magántulajdon szentségének biztosítása érdekében támogatást nyújtsanak a tulajdonosnak, hogy az alaptörvényben biztosított alapjogait minél teljesebb módon gyakorolhassa. Ez persze megvalósulhat olyan formában is, hogy a szolgáltató teljes körűen átvállalja a személy és vagyonbiztonság megóvását, vagy éppen egy-egy részelemről gondoskodik.

A rendőrség és a magánbiztonság közötti viszonyrendszer abban ragadható meg, hogy a teljes magánbiztonság törvényes működése felett a rendőrség gyakorolja a felügyeleti és ellenőrzési ha-

12 PATYI András – VARGA Zs. András: *Általános közigazgatási jog*. Mandamus Publishing, 2. kiadás, 2008. 112.

13 TAMÁS András: *A közigazgatási jog elmélete*. Szent István Társulat, Bp., 2010. 143.

14 2012.C. törvény.

15 BELOVICS Ervin et al.: *Büntetőjog I. A 2012. évi C. törvény alapján*. HVG-ORAC, Bp., 2012. 244–246.

16 SCHANDA Balázs – BALOGH Zsolt (szerk.): *Alkotmányjog – alapjogok*. Szent István Társulat, Bp., 2011. 279–280.

tásköröket. Mindazonáltal a viszonyrendszer ennél jóval összetettebb. A felügyeleti és ellenőrzési hatáskörök okán a hatóság (rendőrség) és az ügyfél (magánbiztonsági szolgáltató) között létrejövő közigazgatási jogviszonyra a szupremácia, azaz alá-fölé rendeltség a jellemző, ahol az ügyfél főként eljárásjogi kötelezettségei okán alárendelt a hatóságnak. Azonban egy kiemelt rendezvény biztosítása esetében megszűnik az előbb említett alá-fölé rendeltség és a felek egyenrangú, mellérendelt partnerként látják el a biztosítási tevékenységet. Számos esetben az egyenszilárdságot, a rések kitöltését a magánbiztonság adja, hiszen képtelenség, egyben ésszerűtlen is elvárni a rendőrségtől a rendkívül szerteágazó és komplex tevékenység kizárólagos ellátását.

A rend és a biztonság az állampolgár, a közösség és a társadalom elemi szüksége, mert egyrészt jelenti egy adott cselekvéssor kiszámíthatóságát, előreláthatóságát, a magatartások meghatározott sorrendiségét, másrészt kifejezi e cselekvések külső veszélyektől való háborítatlanságát, valamint ennek tudati tükröződését. Továbbá jelenti a rendfenntartás működőképes szervezeti rendszerét, hogy az egyént és a közösséget veszélyeztető támadások, illetve veszélyhelyzetek megelőzésében, megszakításában, elhárításában olyan társadalmi és közhatalmi szervezetek vesznek részt, amelyek képesek a gyors és hatékony veszélyelhárításra, illetve segítségnyújtásra.

A magánbiztonság aspektusából különösen izgalmas kérdés még az is, hogy miként viszonyul az állami erőszak-monopóliumot gyakorló rendészet a magánbiztonsági piac szereplőjéhez, kompromittáló megközelítésben utóbbiak tekinthetőek-e az állami erőszak-monopólium alternatívájának vagy képezhetik-e a rendészet alkotórészét?

Az Alkotmánybíróság idekapcsolódó 3/2001. (I.31.) AB-határozatában az 1998-ban meg születő SzVMt. (a Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamaráról szóló 1998. évi IV. törvény) egyes rendelkezéseit vizsgálta, és többek között az alábbiakat mondta ki: A köztulajdon és a magántulajdon egyenlő védelmének elvéből fakadóan a köztulajdon körében is és magántulajdon körében is szükség lehet védelmi feladatok végzésére.

Az SzVMt., illetve a vállalkozás keretében végzett személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység átmeneti szabályairól szóló 87/1995. (VII. 14.) Korm. rendeletet (a továbbiakban: SzVMr.) megelőzően hasonló, – azaz professzionális védelmet – a jog a magántulajdon vonatkozásában csak korlátozott mértékben és körben engedett. Az SzVMt. szabályozása azáltal teremtett új helyzetet, hogy általános jelleggel lehetővé tette a magántulajdon körébe tartozó értékek védelmére vállalkozás létesítését. Ez esetben a tulajdonos a polgári jog szabályai szerint szerződést köthet a vagyonvédelemre szakosodott vállalkozóval, közöttük magánjogi jogviszony jön létre.

A sokat bírált 1998-as törvény annyiban eredményezett áttörést, hogy a vállalkozás keretében végezhető személy- és vagyonvédelem, magánnyomozási tevékenység ekkor nyert teljes mértékben polgárjogot. A félreértések elkerülése végett hangsúlyozni kell, hogy a magánbiztonsági vállalkozások által szolgáltatott biztonság megteremtésének az eszközrendszere azonos lenne a rendészeti igazgatás arra feljogosított szerveinek az eszközrendszerével.

3. A MAGÁNBIZTONSÁG LÉTJOGOSULTSÁGA

A globalizáció teljes körűvé válása egyértelmű tendencia, nem véletlen, hogy a jelenség társadalmi összefüggései szociológusok, kriminológusok, rendészeti szakemberek és kuta-

tók érdeklődésének középpontjába került az utóbbi évtizedekben. Elég példaként Anthony Giddens vagy Ulrich Beck nagy hatású munkásságára utalnunk. A globalizáció térnyerésének természetes következménye, hogy nőnek a vagyoni különbségek, és ez a társadalmi struktúrákban számtalan hátrányos helyzetet okoz. Ennek közvetlen kapcsolata a kriminalitással már régóta ismert, hiszen a strukturális egyenlőtlenségek előrevetítik a bűnözés és az erőszak terjedését.¹⁷ Ezen gondolatok érzékletesen rávilágítanak arra a szükségszerűsége-re, hogy az állam erre rendelt közhatalmi szervei önállóan képtelenek megoldani, előteremteni a biztonságot. A különböző támogató organizmusokra minden korábbinál nagyobb feladat, felelősség hárul.

A magánbiztonság létjogosultságának egyik legmeghatározóbb előfeltételét maga a piac teremti meg az általa indukált biztonság iránti kereslettel. Tudniillik a demokratikus jogállamokban működő piacgazdaságok természetes velejárója, hogy egyre komolyabb igény mutatkozik professzionális biztonsági szolgáltatásokra. A keresletet a tehetős magánszemélyek, jogi személyek, cégek és vállalkozások, sőt a megrendelői oldalon is gyakran felbukkanó állam együttesen adják. Azonban nagyon fontos hangsúlyozni, hogy a magánbiztonság nem az állami rendészet részére meghatározott eszközök birtokában végzi tevékenységét, azaz nem a közhatalom által előírt jogosítványokból merít, hanem a megrendelő által szerződésben ráruházott jogosítványok alapján látja el feladatát. A jogalap tehát egy polgári jogi kontraktus, más néven szerződés, még hozzá megbízási szerződés, ahol a két fél jogait és kötelezettségeit egymás között alakítják ki, akarategységben. Arról sem szabad megfeledkezni, hogy az eszközök teljesen különbözőek az állami rendészeti monopóliumot gyakorló, közhatalmi jogosítványok birtokában eljáró rendőrség, valamint a polgári jogi szerződés által személy- és vagyonvédelmi tevékenységet gyakorló magánbiztonsági cég között.

Mindazonáltal fontos elosztatni néhány téves sztereotípiát is a magánbiztonság kapcsán. A magánbiztonság rendkívül szerteágazó tevékenységi körében gyakran felmerül az üzleti hírszerzés fogalma, holott ez a kifejezés az állami erőszak-monopólium hatókörén kívül értelmezhetetlen fogalmi kaloda, egyszerűen tehát nem beszélhetünk ilyenről. Az angol nyelvben az Open Source Intelligence (OSINT) szóösszetétel sokkal szabatosabban fejezné ki a tevékenység hatókörét. Ezen belül is a Public és Private OSINT elkülönítés ismert. Egyre nagyobb jelentőségre tesz szert a szóban forgó üzleti hírszerzés, továbbá a személyes adatok, komplex vállalati rendszerek adatbiztonsága, számítástechnikai rendszerek védelme. A magánbiztonság területén talán ez lehet a legnagyobb kihívás, ebben van a legnagyobb fejlődési potenciál. Ez a terület is bizonyítja az állami és a magánbiztonsági szféra közötti kétirányú kapcsolatot. E tekintetben a piaci szereplők nagy versenyelőnyben vannak, hiszen komplex szolgáltatási portfólióra törekedve igyekeznek kitölteni a „piaci rést”. Hatalmas tőkekonzentrációjuk révén pedig a fejlesztési lehetőségeik sokszorosan meghaladják az állami szereplőkét. Ezért van például az, hogy az INTERPOL – International Criminal Police Organisation – kereteiben a közelmúltban életre hívott Cyber Crime Centre által irányított kiberbiztonsági és fejlesztési projekteknél megkerülhetetlenül és egyre hangsúlyosab-

17 IRK Ferenc: *Kétkezdő kriminológia*. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2012. 293–294.

ban bevonásra kerülnek a legnagyobb kiberbiztonsági cégek. Azt is látjuk, hogy egyre több ország rendőrsége nyitott a magánbiztonsági cégek felé és támaszkodik sok tekintetben a piaci szereplőkre különösen az innovatív megoldások implementálása során.

Külön említést érdemel, hogy a magánnyomozásról is sokan tévesen gondolkodnak, a fogalom szó szerinti értelmezéséből kiindulva. Egységes, általánosan elfogadott fogalom nem létezik, ezért elfogadjuk kollégánk, Mészáros Bence, a terület egyik kutatójának meghatározását, mely szerint az alábbiak szerint foglalható össze a magánnyomozás definíciója. „Az állampolgárok jogszerű információszükségleteinek kielégítése végett, polgári jogi megbízás alapján, egy hatósági jogosítványokkal nem rendelkező magánszemély által ellenszolgáltatás fejében végzett adatgyűjtő tevékenység.” Amint az a fogalomból is kiderül, egy magánnyomozónak semmilyen (többlet-) jogosítványa nincs, nem tekinthet be nem hozzáférhető nyilvántartásokba, titkos információgyűjtést nem végezhet. Holott nyugaton számos országban szigorú peremfeltételek mellett ugyan, de erre lehetőséget biztosít a jogalkotó. Tisztában kell legyünk azzal is, hogy az információáramlás nem kizárólag egyirányú lehet. Sok esetben a magánnyomozó tudna érdemi információkat szolgáltatni az egyes ügyekben a rendőrség számára. Üdvös lenne ennek az együttműködésnek a részleteit, jogszabályi hátterét kidolgozni, mert jelenleg még szabályozatlan terület.

Az elmúlt két évtized bebizonyította, hogy akár szűkebb környezetünket nézzük, akár globális tendenciákat vizsgálunk, minden esetben arra a végkövetkeztetésre jutunk, hogy az államok képtelenek kizárólag rendészeti organizmusaikon keresztül szavatolni a biztonságot. A kihívások, veszélyforrások is megsokszorozódtak, kiszámíthatatlanabbá váltak. Éppen ezért minden korábbinál időszerűbb a közbiztonság fenntartásába bevonni az állampolgárokat, a közösségeiket és egyéb társadalmi szerveződéseket, gazdasági, piaci szereplőket.

„Ahogyan a közbiztonság nem az egyes polgár magánügye, ugyanúgy nem lehet mindenható és mindentudó az állam produkciója sem. A fenyegetések hatásos elhárításához kollektív munkára van szükség, a közbiztonság kooperáció eredménye. A kollektív önvédelem képes megsokszorozni az egyes ember védelmi lehetőségeit.”¹⁸ „A közbiztonság kollektív társadalmi termék, amely az egyén és közösségeik tevékenységéből, az állami (kormányzati és önkormányzati) szervek hatósági intézkedéseiből és a vállalkozói piac nyújtotta szolgáltatások együtteséből alakulhat.”¹⁹

A civiljogi konstrukció életképessége érdekében valamennyi érintett szereplőnek jócskán van még teendője. Mindenkinek el kell fogadnia a tulajdon szentségét, a szerződéses szabadságot, valamint a törvényeknek alárendelt működést. Ennek fényében az államnak meg kell tanulnia, hogy a biztonság szavatolása nem hatósági privilégium, nem is ajándék az „alattvalóknak”, amelyért azok szabadságukkal fizetnek. A közhatalomnak el kell fogadnia a partnerek közeledését, együttműködést kell kialakítani a társadalommal, a civil szerveződésekkel, valamint a magánvállalkozásokkal egyaránt. A tulajdonosoknak kellő óvatossággal kell eljárniuk a vagyónvédelmi cégek kiválasztásánál, egyre inkább oda kell figyelni a komplex védelem megteremtésére. Míg a vagyónvédelmi cégeknek komoly energiát kell fektetniük

18 FINSZTER, 2009. i. m. 68.

19 KACZIBA, i. m. 31.

a munkaerő képzésébe, a vállalkozói etika megtartására, és szem előtt kell tartani a rendszert szerveivel történő együttműködést a közbiztonság javítása érdekében.²⁰ Meg kívánjuk jegyezni, hogy a Finszter professzor úr által másfél évtizede javasolt tanulási folyamat még nem fejeződött be, sőt sok tekintetben talán csak idősebbé vált.

A magánbiztonság kiemelten fontos szerepet tölt be a közrend, közbiztonság teljesebbé tételében. Amint az a jogalkotó szándékából is látszik (Lásd 2005. évi CXXXIII. tv. – SzVMt. preambulum) a személy és vagyonvédelmi, valamint magánnyomozói tevékenység szabályozásának a háttérben is a közrend, közbiztonság hatékonyságának, színvonalának az emelése húzódik meg. Miként szolgálja a szabályozás ezt a célt? Amennyiben az említett tevékenységek szabályozása nem kellően részletes, alapos és hézagmentes, úgy joggal kerülhetnek előtérbe a félelmek, aggodalmak, amelyek a magánhadseregek önkényétől féltik a társadalmat és az egyént, valamint jogaik érvényesülését. Éppen ezért egy XXI. századi demokratikus jogállamban, amikor a veszélyfaktorok, a kockázati tényezők eszkalálódása miatt egyre nehezebb és összetettebb feladat gondoskodni a biztonságról, legyen olyan támasza, partnere az állam rendészeti apparátusának, amely a jogszabályokban pontosan körülírt módon és formában kiegészítve az állami rendszert biztonság fenntartására tett erőfeszítéseit, aktívan hozzájárul annak teljesebbé tételéhez.

A fentiekben már érintettük, hogy a magánbiztonság szereplői piaci alapon „szolgáltatnak biztonságot”. Sokan gondolják úgy, hogy a társadalom nagy többsége ebből semmit nem érzékel, hiszen csak tehetős polgárok kiváltsága őrző-védő szolgálatok révén saját személy- és vagyonbiztonságukról gondoskodni. A rendszerváltás után hirtelen gyarapodó magánvagyonok és a terebélyesedő magántulajdon védelemért kiáltott. A rendőrség nem adhatott megfelelő, adekvát választ erre a helyzetre. Pillanatok alatt megszületett és növekedésnek indult a magánbiztonsági piac. Mostanra talán kissé túlzottnak is tekinthető annak mérete, az abban dolgozók, illetve az érintett vállalkozások számát tekintve. Azonban a magánbiztonság által nyújtott szolgáltatás immár jócskán túlmutat a tehetős emberek és vagyonaik védelmén. Többen is rávilágítanak arra, hogy a magánjogi megállapodáson nyugvó biztonsági szolgáltatás egyre nagyobb jelentőségre tesz szert mindannyiunk életében. Megjelentek ugyanis olyan terminológiák (pl. nyilvános hely), amelyek elmoszák a közterület és a magánterület közötti éles határokat, teret nyitva a magánbiztonsági szolgáltatóknak. (Lásd a 2012. évi CXX. törvényt, valamint az SzVMt. 74. §, 11 pontját.)

Előbbi jogszabályhelyek szerint a magánterek jelentős része is közterület, ahol a magánbiztonság a közbiztonság segítőjeként jelenik meg.²¹

Fentiekből levonhatjuk hát a következtetést, hogy a korábbi, klasszikusnak tekinthető magáningatlanokat, magántereket érintő szolgáltatások formája és köre, alkalmazkodva a piac által felkínált lehetőségekhez, folyamatosan bővül, hiszen a magánterek a közterek rovására egyre gyarapodnak. Gondoljunk csak az elmúlt két évtized plázaépítési hullámára, amelynek természetes következménye volt, hogy az érintett gazdasági társaságoknak gondoskodniuk kellett a hatalmas bevásárlóközpontok biztonságának szavatolásáról, ko-

20 FINSZTER Géza: Magánvállalkozások a biztonságért. In: *Belügyi Szemle*, 1998/12. 5–6.

21 FINSZTER, 2013. i. m. 96.

moly perspektívát nyitva a magánbiztonsági piac szereplőinek. Azt pedig talán senki nem vitatja, hogy az ilyen közterület, magánterület határán található, de a mindennapi életünket átszövő területek biztonsága jelentősen befolyásolja a közrendről, közbiztonságról kialakult összképet. Éppen ezért kimondhatjuk azt is, hogy a magánbiztonság szereplőinek nemcsak komoly piaci lehetőségük, hanem ezzel arányosan komoly felelősségük is van, a releváns bűnügyi mutatószámok, valamint az állampolgárok biztonságérzetének alakulása szempontjából. A magánbiztonság létjogosultsága és annak folyamatos terjeszkedése vitathatatlan ténszerűséggé vált napjainkban.

Irk Ferenc teljes joggal arra mutat rá, hogy a hagyományos kockázatkezelési technikák – így a büntetőjog is – ugyan jórészt működésképesek, azonban teljesen alkalmatlanok arra, hogy részesei legyenek az új makro kockázatok elhárítását célzó erőfeszítéseknek. Az egész világra kiterjedő rizikótársadalom jellemzői a delokáció, a kiszámíthatatlanság és a kompenzálhatatlanság.²²

A rendszerváltással megjelenő privatizáció egyik izgalmas vetülete éppen az volt, hogy a magánkézbe kerülő milliárdos vagyonok védelméről a piacgazdaság viszonyai között immár az új tulajdonosoknak kellett gondoskodniuk, óriási keresletet indukálva ezzel az őrzés-védelem piacán. Megszűntek a szocializmus évtizedeiben alkalmazott gyár és üzemrendészeti egységek, akiket egyenruhájukon viselt váll-lapjuk miatt „lila-parolis iparöröknek” neveztek, hatalmas űrt és egyben óriási piaci rést hagyva maguk mögött.²³

Az állam ellenőrzési és felügyelési magánbiztonságot, és bizonyos esetekben beleszólhat a magánbiztonság működésébe, a magánrend védelmezésének módjába. Példának okáért, az állam nyomós közérdekből, egyébként a magánrend körébe tartozó, azonban közrendi szempontból fokozottan kockázatos magánlétesítmények, vállalkozások, nemzeti értéket is képviselő javak, természeti értékek, termőföldek védelme érdekében jogszabályban meghatározott közjogi védelmet biztosíthat. Az előbbiekhöz hasonlóan az állam a gazdasági szereplő, illetve az érdekelt számára a vállalkozás megkezdésének, illetve folytatásának feltételeként törvényben kötelező magánbiztonság-védelmi szabályokat írhat elő (például: sportlétesítmények, pénzintézetek, tömeges kulturális rendezvények, üzemenyagtöltő állomások, pénzváltók, zálogházak stb.) vonatkozásában. A magánrend védelmét ellátó szolgáltatások bizalmi jellegére tekintettel az állam meghatározza e szolgáltatások teljesítésének erkölcsi feltételeit, kellék- és jogszavatossági követelményeit, a szolgáltatók képzési követelményeit és vizsgáztatási rendjét. A szolgáltatások szakmai színvonalának és a tisztességes gazdasági verseny rendjének megőrzése érdekében az állam gazdasági és jogi eszközökkel előmozdíthatja a megfelelő védelemhez fűződő köz- és magánérdek optimális egyensúlyi állapotának kialakulását.²⁴

22 IRK, 2012. 65., 70.

23 CHRISTIÁN László: *A rendészet alapvonalai, önkormányzati rendőrség*. Universitas, Győr, 2011. 178.

24 KACZIBA, 2013. i. m. 33.